

ANTROPOS

TIDSKRIFT FÖR ANTROPOSOFI

UR INNEHALLET:

TANKAR TILL ARSSKIFTET

KRISTUS OCH DET ONDA

EN RYSK LEGEND

VÄXTRIKETS EVOLUTION

OM RÖKNING

Argång XVI Nr 5

Januari 1970

ANTROPOS

TIDSKRIFT FÖR ANTROPOSOFI

Nr 5 Årgång XVI

Redaktör	Dr. jur Hans Mändl Kungstensgatan 67 113 29 Stockholm
Ansvarig utgivare	E. O. Holmberg Gubbängsvägen 36 122 45 Enskede
Expedition	Antroposofiska Sällskapet Rådmansgatan 14 114 25 Stockholm
Pris	Årsprenumeration sept.—juni: 10 häften kr. 30:— Postgiro 5 88 71

ANTROPOSOFISKA BOKFÖRLAGET

Rådmansgatan 14, 114 25 STOCKHOLM

NYUTKOMMEN BOK:

Rudolf Steiner

GOETHE SOM SKAPARE AV EN NY ESTETIK

Föredrag hållet i Goethe-föreningen i Wien 9 november 1888.

Pris: kr 4:50. Moms tillkomer.

Beställningar mottages per telefon 21 11 81 — öppet månd.—fred. kl. 11.00—17.00.

TANKAR VID ÅRSSKIFTET

Det s. k. medlidandet, som tyvärr ofta har egoistiska orsaker, måste vi nödvändigtvis utsträcka till de stora mänsklighetsförhållandena och känna det mänsklighetsmedlidande som driver oss att verkligen göra en sådan andlig rörelse som denna fruktbar för mänsklighetens utveckling. Må ni just i dessa dagar förnimma att det är världens ande själv som sedan århundraden vill komma in i mänskligheten. Må ni denna kväll förnimma att denna ande vill bli tjänad här och på sådant sätt, att själarna hos dem, som vill förena sina förnimmelser och tankar med den antroposofiskt orienterade rörelsen, även känner att de är förenade med den nya anden som vill in i världen och som *ensam* kan åt jordevärlden i dess förstörelse av sig själv skänka den från himlen verkande, nya uppbyggingsimpulsen! Må ni förena edra själar med den nya anden i denna stund, som varje år är symbolisk, emedan den uppfordrar oss att känna den som en skiljevägg mellan det förgångna och framtiden. Må ni i er själ förnimma det gångna årets beröring med det kommande och förnimma att det utlöpande *världsåret* och det inbrytande *världsåret* här berör varandra!

Men det utlöpande världsåret kommer att sända in många efterverkningar i framtiden. Det kommer att vara kulturella och rättsliga och ekonomiska *förstörande* krafter. Desto nödvändigare blir det att så många människor som möjligt i djupet av sin själ grips av den andlig-kulturella framtidens nyår och utvecklar en vilja som kan vara grundval för uppbyggandet av en ny andlig-kulturell värld i människoutvecklingens framtid.

Ur Rudolf Steiner: "Weltsylvester und Neujahrsgedanken".
föredrag den 31 december 1919

KRISTUS OCH DET ONDA

ETT BOKVERK OM RUDOLF STEINERS TRÄSKULPTUR

Under kristendomens alla århundraden har den mest spridda bildframställningen av Kristus varit den korsfäste, dödens bild.

Rudolf Steiner är den förste som i ett konstverk har framställt Kristus i samband med ett helt annat motiv: Kristus och det onda. Han har sagt där-om:

"Födelse och död varseblev människan medvetet under den fjärde tidsåldern, den grekisk-romerska (som varade till den nyare tidens början på 1400-talet), när hon riktade sin uppmärksamhet på sitt eget i n r e. Nu måste människan varsebli födelse och död i det y t t r e, i det historiska livet och med utgångspunkt därifrån söka födelse och död även i det inre." —

"Under den femte tidsåldern blir det o n d a utvecklat i det inre och måste stråla ut i det yttre, där det bör upplevas under den s j ä t t e tidsåldern." —

"Nu när Kristus åter skall framträda i det eteriska, när åter ett slags Golgatamysterium skall upplevas, nu skall det onda ha en liknande betydelse som födelse och död hade för den fjärde tidsåldern efter Atlantis. I den fjärde tidsepoken utvecklade Kristus ur döden sin impuls för jordens mänsklighet. Och man kan säga att ur döden uppkom det som flöt in i mänskligheten. — På samma sätt blir — på ett besynnerligt paradoxalt sätt — den femte kulturepokens mänsklighet ledd till f ö r n y e l s e n a v m y s t e r i e t på G o l g a t a. Upplevelsen av det onda har åstadkommit att Kristus åter kan framträda, liksom han genom döden framträdde i den fjärde tidsåldern."

"Människans inträde i den femte efteratlantiska kulturperioden består just i att hon tar upp i sig böjelserna till det onda." —

"I världsalltet råder dessa onskans krafter. Människan måste ta upp dem. Genom att ta upp dem, sår hon inom sig fröet till att med medvetenhetssjälen uppleva det andliga livet. Dessa krafter, som blir f ö r v r i d n a på grund av den mänskliga sociala ordningen, finns faktiskt inte till för att framkalla onda handlingar, utan de finns till för att människan på medvetenhetssjälen plan skall kunna bryta igenom till det andliga livet." —

"På vilken framkomlig väg som helst måste det sörjas för att denna vilja (till att förstå det ondas mysterium) uppstår." Rudolf Steiner, 26/10 1918.

Det torde vara av den anledningen som Rudolf Steiner i centrum för Goetheanum ställde mänsklighetsrepresentanten i konfrontation med det onda.

Konst och religion är de element, i vilka — som i sitt högsta — själens förnimmelseförmåga ("förnimmelsesjälen") lever och denna är en konstitutiv faktor i den svenska folksjälen. Det gör det begripligt att två svenskar, Åke Fant och Arne Klingborg — tillsammans med John Wilkes — har frambringat en bok, som är tillägnad vår tids kanske mest betydelsefulla konstverk, Rudolf Steiners skulpterade grupp. * Förmodligen står Fant för texten, skulptören Wilkes för bildmaterialet (han har restaurerat "den stora modellen") och Klingborg för layouten, på vilket område han ofta visat sig vara mästare. Säkert har detta praktband uppstått genom intimt samarbete. Konstverket är så att säga portalfiguren för en ny epok i bildhuggarkonstens historia; dess motiv är det mest upphöjda av alla, nämligen representanten för mänskligheten i vår tidspeok.

Textdelen har tre avsnitt. Först behandlas den omgivning som detta konstverk var bestämt för, sedan presenteras Rudolf Steiners egna uppgifter som hänför sig till hela frågekomplexet angående detta verk och slutligen framställs hur de sju utkasten och modellerna blivit till och utvecklats fram till utförandet av den slutgiltiga formen.

Det torde vara bekant för de flesta läsarna att den 9½ m höga skulpturen var bestämd för att inta den centrala platsen i den första Goetheanum-byggnaden, som förstördes av eld nyårsnatten 1922/23. Den bestod av en på en betongsockel vilande träbyggnad med dubbelkupoler, som utåt var täckta med norskt skiffer. Under den större kupolen var åskådarrummet för 1000 personer beläget. Det var infattat av sju pelare på varje sida (var och en av olika träslag, bok, ask, körsbärsträ, ek, alm, lönn och björk). Pelarnas diameter var i förhållande till höjden 1:7, socklar, kapital och arkitraver var konstnärligt utformade i bestämda form-motiv, golvet lutade tio grader mot scenen. Scenrummet under den mindre kupolen hade på varje sida sex pelare, som var smalare (1:10). Vid deras socklar stod tronliknande stolar. Mitt i scenrummet vid den bakre väggen skulle "gruppen" placeras under en i trä skulpterad "baldakin". Rudolf Steiner säger om detta verk:

"När det nu sägs att gruppen på sätt och vis är en kröning av hela byggnaden, så är detta fullständigt riktigt. Men man måste bara tänka på att vår byggnads hela grundimpuls kommer i betraktande just vid utarbetandet av denna grupp, och att därför ifråga om denna grupp allt traditionellt, allt enbart historiskt måste träda i bakgrunden inför det framtidsskapande, det som ger impulser. Den som vill ge gruppen namnet Kristus-gruppen måste göra det utifrån sin egen personliga övertygelse, om han får det intrycket att han kan anse mittfiguren vara Kristus. Även då är det inte bra att fastställa någonting dokumentariskt. Det som träder oss tillmötes är främst representanten för mänskligheten, för den allandliga, förinnerligade mänskligheten." —

Skulpturen består av en klippartad bakgrund, framför den står centralfiguren,

* "Die Holzplastik Rudolf Steiners". Philosophisch-Antroposophischer Verlag, Dornach.

fri åt alla sidor, medan två gestalter är direkt förenade med bakgrunden, resp. förgrunden. Centralfiguren har vänstra armen höjd, den högra sänkt. Den ena av de båda andra gestalterna, Lucifer, är konkavt utarbetad, helt omgiven av örnartade vingar i luftigt svepande, upplösta former; den betonar det övre, det vänstra och det främre. Den andra gestalten, Ahriman, betonar det högra, det bakre och det undre, och har konvexa former, kantiga, hårda, ett "förkalknings" motiv. Med bräckta vingar störtar den vänstra gestalten nedåt, den andra är liksom fångslad vid marken, sammansmält med den mörka håla som den befinner sig i. "Att vara kristen betyder att söka utjämningen mellan det ahrimanska och det luciferiska."

Materialet är alm, som i plattor på 3—5 cm i genomsnitt hoplimmats till block, som använts i allt träarbete i byggnaden.

Om skillnaden mellan att skulptera i sten eller i trä uttalar sig Rudolf Steiner på följande sätt:

"Då man arbetar i sten eller i ett stenlikande material, är det nödvändigt att utarbeta formen ur upphöjningarna, ur det som välver sig ut ur ytan, det som möter en på ytan. Det är alltså nödvändigt att arbeta på det yttre ("man hat die Notwendigkeit auf die Fläche aufzusetzen"). När man arbetar i trä, känner man en inre nödvändighet att inte arbeta på sådant sätt, utan att hämta fram ur materialet. Man måste arbeta på det konkava, inte på det konvexa. Hos stenen och det som liknar sten verkar det som stiger fram ur ytan, det konvexa. Hos allt trä verkar det som viker tillbaka från ytan, det som alltså är utskuret, urholkat ur träet.

Därför är det nödvändigt — och jag ber er att göra er en klar bild av t. ex de romerska cesarhuvudena, som ju finns överallt i avgjutningar i museerna, — det är alltså nödvändigt, när man skulpterar en människogestalt ur ett stenliknande material, att utarbeta helheten ur ansiktet, ur huvudet. Den övriga människogestalten, som inte är huvud, är egentligen — konstnärligt utformad — endast ett bihang till huvudet. Man får inte synda mot det mänskliga huvudets naturliga former, och man måste utforma hela lem- och bälorganismen ur huvudets anlag. Allt detta kräver t. ex. marmorn, allt detta kräver stenen.

Arbetar man i trä, då känner man som en nödvändighet att arbeta i exakt motsatt mening. Då måste man arbeta ur hela människogestalten, ur lemmarnas rörelser, ur bälens organisation. En armrörelse uppåt eller nedåt kan man då våga forma så, att den fortsätter i en asymmetisk panna, och ett försök har gjorts att framställa sådant på denna grupp. Det har endast blivit möjligt genom att gruppen är av trä, genom att man vid arbetet i träet tar fram fördjupningen ur materialet och inte arbetar ut det som är upphöjt på ytan. Endast genom att med hela sin känsla befinna sig inne i motivet, framför allt i människogestalten, kan man bearbeta materialet på sådant sätt." —

Kan vem som helst "förstå" detta konstverk? Där om säger dess skapare följande:

"Föreställ er en turk som ingenting annat förstår än det som står i koranen. Han har inte hört talas om Kristus på annat sätt än att han vet att han måste bekämpa kristendomen. För nu fram honom — jag vill inte en gång säga en kines, utan en turk — inför den sextinska madonnan och presentera henne rätt och slätt utan att ge någon förklaring. Föreställ er detta! Naturligtvis kan ett konstverk endast förstås av den som lever i den andliga strömning varur konstverket har framgått. — Men när man i sin

Mänsklighetsrepresentantens huvud i profil.

själ har detta (det som tillhör vår andliga strömning), måste konstverket självt tala; då behöver det inte stå något annat på verket än ett namn eller dylikt." —

Högt intressant är att följa konstverkets tillblivelse. Liksom Rudolf Steiner skapade eurytmin på grund av en bestämd persons impulser och liksom vissa människor gav upphov till att Goetheanum-byggnaden uppfördes i trä, så uppstod också skulpturgruppen genom samverkan med en viss människa, nämligen Edith Marion, en skulptris från London. Hon hade fått akademisk utbildning och hade i sitt hemland ett betydande rykte som konstnärinna. Hon räddade en gång Rudolf Steiners liv när han höll på att falla ner från en hög ställning, medan han var sysselsatt med takmålning i den lilla kupolen. Senare, vid nygrundandet av Antroposofiska Sällskapet julen 1923, blev hon ledare av sektionen för bildande konst. — Hon gjorde — utan tvivel efter Rudolf Steiners anvisningar — det första utkastet i vax och plastellin, 35 cm högt. Det andra, 42 cm högt, härstammar från Rudolf Steiners egen hand, det tredje, i gips och 90 cm högt, är åter utfört av Edith Marion. Sjätte utkastet var den två meter höga utformning av temat, vilken är signerad "R. Steiner — 1915 — E. Marion". Slutligen uppstod "den stora modellen", som man arbetade på fram till 1917. Den hade originalets mått och bestod till största delen av gips och en särskilt för detta ändamål tillverkad plastellinmassa. Exakt efter denna modell har den slutgiltiga utformningen i trä utarbetats. Det är oerhört intressant att följa hur formerna småningom växer fram under intensivt brottande med uppgiften och hur detaljerna framträder ur den enklaste framställning av motivet. För centralfigurens och Ahrimans huvuden gjorde Rudolf Steiner speciella studier och modeller. Illustrationsmaterialet visar t. ex. på samma sida en sammanställning av alla metamorfoser som Ahrimangestalten genomgick på de olika utkasterna. Vid det slutgiltiga utförandet i trä utarbetades endast mittgestalten av Rudolf Steiner själv, medan sju konstnärer medverkade ifråga om de andra partierna. Ända till sin sjukdom arbetade Rudolf Steiner på konstverket, alltså under många år. Vid foten av den höga mittgestalten slutade Rudolf Steiner sin levnad år 1925.

Texten är välgörande i sin rent beskrivande refererande ton, den har så att säga "vetenskaplig objektivitet". Inte heller kommentarer förekommer, och detta motsvarar Rudolf Steiners ord:

"Detta konstverk måste utöva sin verkan även om kristendomens historia inte skulle finnas till, även om man inte skulle känna till den genom historien, endast genom det som är rumsligt framställt. Det måste utöva sin verkan som konstverk. Det måste tala genom sig självt. Redan varje interpretation är av ondo."

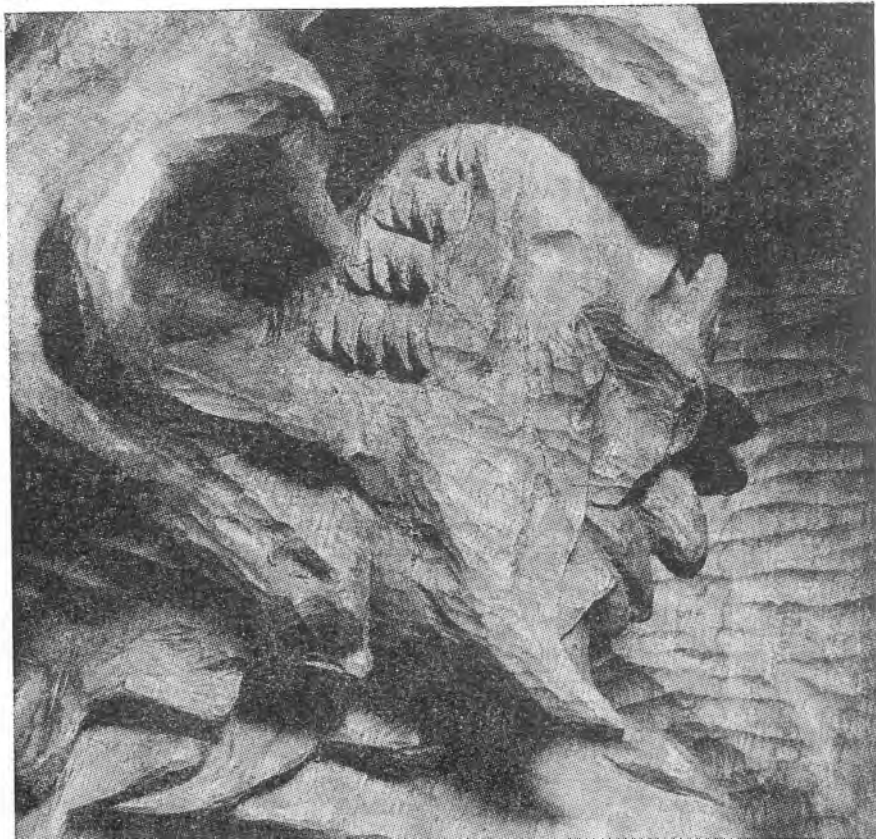
Det karakteristiska för detta bokverk är bilderna. De är delvis överraskande, ja förbryllande, sensationella. Att få studera alla detaljer i stora fotografiska tagningar är en oerhörd tillgång. Nu för tiden ser man gruppen endast på ett

visst avstånd, och även i det första Goetheanum skulle den vara placerad långt i bakgrunden så att detaljerna inte skulle ha kunnat urskiljas.

Det har således sina enorma fördelar att få grundligt bekanta sig med detta enastående verk och det befordrar ju i hög grad förståelsen. Det är på samma sätt som när man beträffande ett musikverk isolerar de enskilda motiven, vilket även det möjliggör en mycket större förståelse. Men det kan på intet vis ersätta upplevelsen av originalen. Man borde egentligen inte fotografera en skulptur, yttrade Rudolf Steiner. Man kan förstå det. Den tredimensionella plastiska konsten talar till helt andra själskrafter än den tvådimensionella, som endast betjänar sig av ytan. Det är t. ex. förvånande att observera hur denna konstart kräver en så förändrad framställning ända in i huvudfigurens ansiktsuttryck och rörelser när man jämför gruppen med takmåleriet ovanför den, som behandlar samma motiv. Men hur mycket fattigare vore vi inte om t. ex. den egyptiska sfinxen, Venus Milo i Louvren eller Riemenschneiders och Barlachs skulpturverk endast kunde upplevas av dem som får se dem i original.

Att få stå inför Rudolf Steiners väldiga konstverk på dess nuvarande plats i ett särskilt rum i det andra Goetheanum är en djupt skakande och oförglömlig livserfarenhet. Att världen genom den publikation, som anmälts här, får en aning om vad denna upplevelse kan innebära är en stor förtjänst.

H. M.

KRISTI FÖDELSE

En rysk legend

Innerlig religiositet är ett grunddrag i den ryska folksjälén, även om trons förmåga nu för tiden antagit underliga former i sin materialistiska skepnad. Den följande legenden förekommer i en samling Maria-legender som sammanställts och återberättats av Aleksej Remisow och under titeln Stella Maria Maris kommit ut på ett antroposofiskt bokförlag (J. C. Mellinger Verlag, Stuttgart). Den varm-hjärtade skildringen återger den förtjusande ryska folktonen och berättelsernas innehåll, som naturligtvis här är starkt avkortat, låter skymta fram ett annat drag i folksjälén, nämligen känslan av att vara inom sig själv och att i allt jordiskt finns såväl ängeln som demonerna. T. o. m. vid ett så beligt skeende som den fulländade oskuldens födelse låter den ryska folksjälén båda dessa motsättningar uppenbaras.

I den natt, då Kristus skulle födas, reste gudaföderskan tillsammans med Josef till Betlehem. Under vägen skedde något märkligt: gudaföderskan började att gråta och skratta. Josef höll in hästen. Den gamle tänkte:

"Kanske känner sig Maria inte bra, eller är hon rädd för vargarna? I den här trakten finns gott om vargar."

Men gudaföderskan sade:

"Gammelfar, två människor ser jag. Den ena skrattar och med henne gläds jag — en stor glädje kommer att vederfaras henne. Den andra gråter och med henne sörjer jag — hon kommer att uppleva ett stort lidande."

Den gamle förstod visserligen inte gudaföderskans ord, men han gömde dem i sitt hjärta, dessa ord, som för det nya livet på jorden utlovade stor glädje och bittert lidande — korset.

Gudaföderskan for tillsammans med Josef till Betlehem. Alla landets invånare skulle räknas, och var och en måste färdas till den stad där han var skriven. Så reste de till folkräkningen.

Det var vinter — en snörik vinter — hela berg av snö hade blåsten fört samman. Hästen hade besvärligt — han kunde knappast släpa sig fram genom snön.

Josef ville inte alls fara så långt, men han fruktade att vara ohörsam mot den kejslerliga befallningen. Den gamle Josef! I sin ungdom hade han timrat, men nu gick det inte så bra längre att använda yxan. På kvällen, tänkte den gamle, skulle de komma fram till staden. Men de for vilse. Och natten hann upp dem. En klar stjärnljus natt. Bitande köld.

Gudaföderskan lämnade inte släden — det var för kallt. Den gamle gick bakom hästen och drev på den. Så for de.

Och gudaföderskan kände att hennes stund var kommen. Vad var att göra? Vart skulle de ta vägen, på natten, mitt ute i ödemarkerna?

Vid sidan av vägen, vid skogsranden, stod en lerhydda. Den gamle band hästen och de gick in i hyddan. Därinne fanns en ox och en häst — eljest inte en själ.

Ögonblicket är kommet, hjälp är av nöden. Gudaföderskan skickar ut Josef för att hämta en jordemoder.

"Men var finner du en sådan här?"

Josef gick framåt vägen, visste själv ej varthän.

Men när Kristus blivit född, då lyste hela hyddan upp. Det blev så ljust därinne som hade solen redan gått upp. Guds moder tog sonen i sina armar, lyfte upp honom och lade honom på halmen i krubban — i "vaggan".

Hästen och oxen fick se barnet och närmade sig det. De andades på det och värmdes det med sin värme — hästen och oxen. Och barnet välsignade dem, deras tunga liv, hästens och oxens.

Josef springer över markerna, snubblar — nu ser han inte längre och fötterna lyder honom ej. Och vem hör honom här ute i ödemarken?

Stjärnor. Så klara —! Stjärnorna sjunger över jorden. Och den gamle ser: emot honom skyndar en gammal kvinna, flyger fram genom snömassorna. Han ropar på henne. Den gamla kvinnan kan knappast hämta andan.

Från staden Betlehem är hon, Salomonida heter hon. Sin sonson, Petjka, hade hon lagt till sängs, ville själv lägga sig till vila — hela dagen i arbete, då blir man trött. Men knappt har hon slutit sina ögon, förrän hon hör ett rop: "Gå, gammelmor, gå ut i natten, din hjälp behövs!"

"Och en sådan skräck grep mig att jag sprang upp och skyndade hit."

Då gladdes sig Josef och förde henne till hyddan. De båda gamla sprang. Men hyddan var ljus som solen. När de gamla fick se barnet, vågade de inte nalkas det. Och barnet vinkade till dem från krubban. Det välsignade den gamla Salomonida och den gamle timmermannen Josef, som hade beskyddat gudaföderskan. Det välsignade deras tunga arbetsliv. —

Morgonen efter den natt, då Kristus föddes, sågs två vandrare på vägen från Betlehem till Jerusalem. Det var inga vanliga vandrare. Det var hästen och oxen. Utan pådrivare gick de — just på vägen till Jerusalem. Och de trädde in i staden och gick genom gatorna. De frustade så som de hade frustat på natten när de värmde barnet i den fuktiga lerhyddan. En trashank kastade en sten på dem, den gled ifrån dem som vore den en fjäder, de märkte den inte, ryckte inte ens till.

Så gick oxen och hästen genom gatorna. De frustade. Deras ögon var klara som människoögon. Och om de kunnat tala skulle de ha sagt:

"Vi bringar julens budskap!"

De skulle ha sagt att denna natt var Kristus född. De hade sett honom och han hade välsignat dem.

De fattigaste i staden, dårar, sjuka, pilgrimmer — när de mötte hästen och oxen, hälsade de dem.

När oxen och hästen hade gått igenom hela staden försvann de bakom vägbommen. Och de gick vidare på vägen — så som de vandrar än i dag och skall vandra tills jordens ände kommer. Och i de sista stunderna, då skall de tala, då skall de säga det — de välsignade, oxen och hästen.

I gryningen såg man i Jerusalem en gammal kvinna. Hon gick genom gatorna och man kunde inte förstå vad hon sade, om vem hon talade. Det var som om hon gungade ett barn i sina armar och grät, inte av förtvivlan, utan av glädje. Det var mor Salomonida, som berättade om Kristi födelse. Hon visade hur hon hade burit barnet och gungat det på dessa trötta händer, som hade hjälpt så många barn till världen.

De fattigaste i staden — dårar, sjuka, pilgrimmer — följde den gamla liksom barn följer en dansande björn. Och när hon gråtande föll på knä, upprepade de hennes ord. Och den mörka gatan rörde sig — stjärnor på den ljusa himlen.

När hon hade gått igenom hela staden, försvann den gamla vid vägbommen. Och åter drog hon gatan fram — liksom hon vandrar än i dag, så skall hon vandra på jorden, hon skall berätta vad hennes ögon sett och gråta av glädje, tills jordens ände kommer. Och i de sista stunderna, då skall man förstå henne — man skall förstå henne, den välsignade gamla mor Salomonida.

Men där, från Ishavet, från Ishavsceanen, där stormen tornar upp blå isberg mot himlen, över moras, genom skogar, över brända marker vandrade tre lappländska mager-konungar efter stjärnan. Dag och natt såg de endast stjärnan, de aktade ej på vägen, de vandrade dit stjärnan förde dem. Utnötta och sönderrivna var de kungliga skrudarna, hängde som tiggartrosor kring skuldrorna och endast de kungliga kronorna lyste som stjärnorna.

Den bevingade stjärnan svävade fram — magera följde stjärnan. Långt efter blev de människor som hade följt magera från staden. Och de kungliga spejar-skvallrarna, spion-rådgivarna kunde inte följa dem.

Stjärnan svänger — magera följer den. Den lämnar vägen och svävar fram över skogen. Och magera följer den in i skogen. Och de följer vägen genom skog och mark.

En kall natt. Stjärnklar, det fryser på. Snön knarrar under fötterna. Stjärnan skrider över floden, blir stående vid skogsranden bakom häcken, sänker sig sakta ned över lerhyddan.

Ljust är det i hyddan — solen skrattar. —

Hela kvällen väntade kung Herodes på magera, kurande vid fönstret. Men magera kom inte tillbaka. För konungen anmäldes att de hade försvunnit från Betlehem.

"Försvunnit! Nej! inte försvunnit! De har bedragit oss! Bedragit. De har gjort narr av mig! Skrattat ut mig! Ingen och intet är mer att vänta!"

"Konung Kristus lever! Han skall besegra alla kungar — skall besegra kung Herodes! Inta alla riket — också kung Herodes rike!"

Kungen råkade i raseri, stampade och grät — av förbittring, av maktlöshet. Och befälde:

"Gå till Betlehem och döda där alla barn under två år."

Så skedde. Soldater störtade in i husen, rev barnen från modersbrösten, knäckte deras nackar, likt kycklingar, kastade andra ur vaggorna och trampade dem med stöveln.

Barnen, som ingenting förstod, grep med sina små händer efter de glänsande sablarna — leksaker! — och blev dödade på stället. Man släpade ut dem på gatan och lät hästarna trampa ner dem, man hängde dem, spetsade dem, dränkte dem och brände dem.

De djupa snömassorna smälte bort av det heta blodet. Och jorden täcktes med blodröd isskorpa. Stjärnorna, skynda av blod, slocknade. Ett hjärta av sten skulle bäva inför denna barnagråt.

Ända tills morgonrodnaden kom varade mördandet i Betlehem med omnejd. På morgonen lämnade soldaterna staden och drog till Jerusalem, lämnande blodspår efter sig på vägen, samma väg som oxen och hästen, herdarna, den gamla Salomonida och de visa lappländska konungarna följt. Musik dånar, men skrik och klagan följde efter — vida omkring ljuder veklagan. —

Hästen frustar. Josef stiger av släden, lyssnar. Det tycks den gamle som om jorden själv skriker! Och han minns gudaföderskans ord:

"Gammelfar, två människor ser jag. Den ena skrattar och med henne gläds jag — en stor glädje kommer att vederfaras henne. Den andra gråter och med henne sörjer jag — hon kommer att uppleva stort lidande."

Och han förstod orden — som för det nya livet på jorden lovade
stor glädje
och bittert lidande —
korset.

VÄXTENS UTVECKLING

KJELL ARMAN

Vill man befatta sig med växtens utveckling kan man i våra dagar inte komma förbi Darwin. Vi är alla mera genomsyrade än vi tror av den darwinistiska föreställningen om en utveckling från något mycket enkelt till allt mera komplicerade former och mångfald av arter. Studiet av levande och fossila former visar ju också tydligt att en sådan utveckling ägt rum. Ja, även i den enskilda växtens tillväxt och utveckling för att inte tala om i vår egen kroppsliga utveckling kan vi se hur denna process upprepar sig. Ur en enda cell växer det genom en mängd olika övergångsstadier fram den mycket komplicerade skapelse som en färdig växt eller en människokropp är.

Darwins metodik var också modern. Den byggde på forskning, fakta och analys. Steiner har flera gånger talat om hur vi skall förhålla oss till sådana vetenskapliga resultat och framhållit att den moderna vetenskapen är högt utvecklad i denna del av sitt arbete, men att det är de teorier man bygger kring

resultaten som man måste ställa sig skeptisk inför. Det gäller i utpräglad grad inför den moderna utvecklingsläran.

De förklaringar man ger till utvecklingen, den bild man ger av den drivande kraften i evolutionen accepteras väl av de flesta människor i brist på bättre. Men när man börjar tänka närmare över det är det svårt att få en överensstämmelse mellan påståendet att artrikedomen och de oerhört många variationerna skulle ha uppkommit genom slumpvisa mutationer å ena sidan och det vi kan se av ordning, lagbundenhet och samordning överallt ute i naturen. Lika svårt är det att få en överensstämmelse mellan darwinismens andra påstående att utvecklingen drivits fram av "kampen för tillvaron" som skulle gjort att endast det ändamålsenliga och livsdugliga överlevt. Särskilt för den moderna människan som är van vid "rationellt" tänkande är det svårt att se ändamålsenligheten i en påfågelsstjärt eller att förstå hur genom slump och kamp för tillvaron en sådan egendomlighet kan uppkomma som följande. Det finns en stekelart som lägger sina ägg i en bestämd larv. Den gör det efter att först svävande i luften ha givit larven ett stick i ryggen, in i en alldeles bestämd nervknut som helt förlamar larven utan att döda den.

Sådant är naturligtvis lekmanafunderingar eller en allmän känsla man har inför många av de moderna vetenskapliga förklaringarna. På ett mycket mera vetenskapligt sätt behandlas växtens utveckling i en nyutkommen bok av Rudolf Rissmann, "Evolution der Pflanze" med undertiteln "Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft der Pflanzenwelt" (Förlag Freies Geistesleben, Stuttgart). Det är en mycket väldisponerad bok som behandlar utvecklingsläran från naturvetenskaplig, kulturhistorisk och spirituell synpunkt och på ett utomordentligt sätt åstadkommer en syntes mellan dessa tre betraktelsesätt. Boken är till stor del uppbyggd av citat och uttalanden från en mängd forskare och har mycket omfattande litteraturförteckning.

På det naturvetenskapliga området är det särskilt två saker som Rissmann kritiserar hos den moderna utvecklingsläran. Det är först och främst det förhållandet att om man ser det hela i stort finner man en kontinuerlig utveckling från mycket lågtstående former till våra dagars artrika växtvärld. Å andra sidan bryts denna kontinuitet av tydliga och oförklarliga språng där något helt nytt kommit in i utvecklingen och där man helt saknar övergångsformer. Ett sådant språng finns mellan den första algvärlden med växter helt utan organ, och ormbunkarna med blad och stjälk med kärldrängar och med ett markerat fäste i jorden. Ett annat sådant språng är övergången från icke blommande till blommande växter. Där kommer plötsligt in ett helt nytt organ i växten.

Den andra punkten som Rissmann tar upp ingående är det förhållandet att hela utvecklingen kännetecknas av en fortgående uppsplittring i ett oerhört antal arter och variationer. En sådan divergens kan lätt förklaras av utvecklings-

lärans "drivkraft", mutationerna. Mot denna uppsplittrande tendens, divergen- sen, står en annan som på fackspråk kallas konvergens. Den innebär att senare stadier på utvecklingsvägen föregrips. Om det inte vore så att de kom mycket tidigare i tiden skulle man kunna säga att de är efterrapningar. Algerna t. ex. som är odifferentierade, enkla organismer utan speciella organ växer ändå ut till former som man måste beteckna som stammar, grenar och blad. Senare växer ormbunkar ut till trädform eller får blad som helt liknar de senare löv- träden. Det är svårt att veta var man skall placera in sådana tendenser. Man frestas att tala om målinriktad utveckling, om växtens idé som träder fram redan på ett tidigt stadium o. s. v.

Som moderna människor fyllda av skeptisism värjer vi oss mot tanken på en Skapare, eller en ordnande hand bakom det hela. Vi vill att utvecklingen skall ske genom krafter som är inneboende i naturen. Vi värjer oss emot Gamla Testamentets världsbild, men har inte trängt fram till Johannesevangeliets pro- log "I begynnelsen var ordet".

Det hör till de stora förtjänsterna i Rissmanns bok att han där lika klart och vetenskapligt ställer fram den spirituella evolutionsläran bredvid den natur- vetenskapliga. Genom Rudolf Steiner har vi ju fått en beskrivning på en ut- veckling som inte bara är uppåtgående från ett mycket enkelt, egentligen liv- löst stadium, utan först nedåtgående från ett andligt tillstånd där urplantan så småningom griper den jordiska substansen och utvecklar en synlig motsvarighet till den andliga verkligheten. Denna nedåtgående, förfysiska utveckling är också differentierad och uppdelad i olika faser som sammanhänger med jordens tidiga utvecklingsstadier på samma sätt som växtens utveckling sammanhänger med de olika geologiska epokerna. Först närmar sig växten jorden som en översinnlig "värmeblomma" medan jorden ännu befinner sig i sitt värmestillstånd. När utvecklingen gått vidare till ett luft-ljustillstånd finner vi att växten också fått en "axel", d. v. s. stjälk och rot. När jordens atmosfär sedan förtätas till vad Steiner kallar en tunn äggvitelösning finns där också som en bild- eller formtendens urplantans blad. Så ser vi urplantan inte som en väl konturerad och uppdelad växt utan så som Steiner själv målat den, som en blomma som i sig innesluter blad och stjälk-rot. Denna andliga planta tar sedan långsamt kon- takt med jorden i den utveckling som naturvetenskapen forskat fram.

Redan på algstadiet finns emellertid hela denna tredelade växt representerad. Rissmann går mycket detaljerat igenom skillnaderna mellan grönalger, brunalger och rödalger och hur de representerar respektive blad, stjälk-rot och blomma. Inte bara i färg utan också i utformning, växtplats, artrikedom o. s. v.

Utvecklingen sker sedan i tre stora epoker skilda åt av tydliga språng. Den sker också i motsatt ordning mot den i vilken urplantan närmade sig jorden i det förfysiska stadiet. Först kommer ormbunksväxterna som huvudsakligen är

blad. Därefter de nakenfröiga, framför allt barrträden, då stam och rot kommer in som ett mycket markerat nytt inslag, och slutligen de gömfröiga med alla våra nuvarande blommande växter, då hela jordens ansikte plötsligt förändras ifrån rent grönt till den färgrikedom som nu utmärker det.

Mot denna historiska bakgrund kan det vara intressant att fråga: vad är växtens framtid, vad är målet för dess utveckling? Man kan uttrycka det så: att så fullkomligt som möjligt ge gestalt åt urplantan. Man ser då genast att det framför allt är blomningskraften, värmekrafterna som måste utvecklas mera, som egentligen måste gripa om hela växten. Växterna måste bli mera blomma.

Som en tredje genomgående aspekt i sin bok har Rissmann också en kulturhistorisk utveckling hos växten vid sidan om den naturvetenskapliga och den spirituella. Utgående från Zarathustra för han fram den till den biodynamiska odlingen. Denna kulturhistoriska utvecklingslinje berör alltså framför allt kulturväxterna men visar också på var människan kan engagera sig och gripa in i växten utveckling. Steiner har ju i Lantbrukskursen givit anvisning på vissa preparatväxter — vilda växter — som man kan ta och använda som ett slags medicin eller kulturimpuls i jordbruket. De växter som han föreslår är allsammans blommor eller växter med en mycket stark värmeimpuls, t. ex. brännässlan. Den behandling som man skall ge dessa växter för att göra dem till preparat är egentligen ett vidareförande av blomstringsprocessen till en fruktbildning. Verkan av den beskrivs genomgående så, att de olika preparaten skall hjälpa växterna att komma starkare i förbindelse med kosmos. Man kan säga med andra ord: hjälpa urplantan att bygga upp sin jordiska gestalt. Verkan på växterna och produkterna av de biodynamiska åtgärderna är ju också att man får en fullkomligare utbildning och genomgestaltning av både mineralinnehåll och äggvita. De förs fram till en fullkomligare mognad. Även ett salladshuvud kan ju vara moget eller omoget. Egentligen vill man med de biodynamiska preparaten föra hela matjorden till en blomstrings- eller fruktbildningsprocess på ett lägre och mera odifferentierat stadium än i växten.

Det är inte lätt att komma till någon riktig uppfattning om vad som är växtens framtid, eller målet för hela växtrikets utveckling. Rissmann har i sin bok lyckats att få det hela att framstå som nästan självklart genom det sätt på vilket han byggt upp framställningen av det förgångna och nutiden, alltså av den hittillsvarande utvecklingen. Greppet ligger i att han gjort en syntes av tre skilda aspekter på växtens utveckling, den naturvetenskapliga, den spirituella och den kulturhistoriska. Det är inte så att de naturvetenskapliga erfarenheterna eller resultaten på utvecklingslärans område står i motsatsförhållande till en spirituell evolutionslära, utan de får sin förklaring och blir förståeliga först när de ses mot en andlig bakgrund.

OM RÖKNING

*Nyårsdagen är ofta de goda föresatsernas dag. Inte så sällan står högst på önskelistan att bli en bättre människa och sluta att röka. De följande synpunkterna av doktor med. Udo Renzenbrink är hämtade ur tidskriften *Das Goetheanum* 1969/48 och är kanske ägnade att underlätta denna goda föresats.*

I Hamburg har de tyska cigaretterindustrierna upprättat ett storslaget forskningsinstitut, där en professor från München och hans stab på 80 medlemmar har fått i uppdrag att, utan att behöva se på kostnaderna, undersöka sambanden mellan rökinalationsämnen och människans hälsa. Det rör sig därvid i första hand om att bestämma de cancerframkallande ämnena och att eliminera dem i cigarettröken. Det skall även utforskas hur man bäst förhåller sig vid rökningen: hur djupa inhalationerna får vara, hur ofta och hur långt man bör suga in röken och hur lång fimpen bör vara. Forskningsresultaten är medbestämmande i fråga om tobakens bearbetning och vilken längd och filter de i handeln förekommande cigarettsorterna bör ha.

Man kunde anta att cigaretterindustrin skulle kunna beklaga sig över nedgång i sin omsättning på grund av de alarmerande hälsoskadliga verkningar som offentliggjorts. Men det är inte fallet. Tvärtom har cigaretterna fått en allt större popularitet inom alla samhällsskikt. Det är alltså för ögonblicket inte ett angeläget affärsintresse som gett uppslag till den i stor skala upplagda forskningen.

Läkarna ser med oro på mängden av nikotinskador. Juninumret 1968 av tidskriften *Der Internist* ägnas åt en vetenskaplig framställning av nikotinet skador. Här framkommer alarmerande siffror i fråga om lungcancer och hjärtinfarkt och man kräver ett effektivare upplysningsarbete, i synnerhet bland ungdomen. I förordet skriver G. A. Martini: "Föga eller ingenting alls har hittills företagits för att på samma sätt och lika skickligt bemöta industrins jättestora och skickliga annonsering i tidningar, TV och på affischer."

På ett möte i Heidelberg 14—18 okt. 1968 under ordförandeskap av den kände cancerforskaren K. H. Bauer framhölls hur både den fysiska och psykiska hälsan undergrävs av rökningen, och åtgärder diskuterades som skulle kunna ha ett verksamt inflytande på cigaretterkonsumtionen.

Problematiken som sådan är inte ny. Betecknande för vår tid är däremot den oerhört utbredda cigaretterkonsumtionen, särskilt bland ungdomen, stegringen av sjukdomsfall och den ökade, ofta förekommande, dolda känsligheten för nikotinet, varigenom de svåraste sjukdomar uppstår.

Det kan därför vara berättigat att

skildra nikotinets verkningar från andevetenskaplig synpunkt. För att rökarna inte skall bli frestade att genast lägga ifrån sig tidskriften, vill vi först visa, i vilka fall rökningen kan rekommenderas. Rudolf Steiner har faktiskt i ett föredrag den 13 januari 1923, hållet för arbetarna vid Goethe-anumbygget, rekommenderat rökning.

Rudolf Steiner utgår från det kända faktum att blodcirkulationen stimuleras av nikotinet. Pulsfrekvensen blir livligare, hjärtat slår fortare. Därmed påverkas förhållandet mellan puls och andningsrytm. Ty den sistnämnda impulseras inte av nikotinet. Förhållandet mellan puls och andningsrytm är normalt reglerat 4:1 dvs 72 pulslag på 18 andetag. Om en person har en förhållandevis långsam puls och kvoten kanske reduceras till ett värde av 3:1, kan man ge honom nikotin som medicin eller, som Rudolf Steiner säger, "man kan till och med råda honom att röka, om han tycker om det".

Det vore förvisso fel att anse denna anmärkning vara "grönt ljus" för rökarna. Väl att märka, rådet att röka riktar sig endast till människor som har en för låg puls/andningskvot. Detta borde alltså först fastställas av fackmän. Sedan måste man undersöka att det inte finns några andra tecken som motsäger rådet. Beslutar man sig för en "cigaretter-terapi", så måste man betänka att nikotinet, som alla andra medikament, endast får tagas en begränsad tid. Det får aldrig bli en vana att röka. Slutligen får man inte bortse

från att nikotinet endast har en rent symtomatisk verkan mot långsam blodcirkulation, medan det som ligger till grund för sjukdomen är djupare beläget och förblir opåverkat.

Vad är det som ligger till grund? Det ligger på det andligt-själsliga planet och uppträder som tidssjukdom. Rudolf Steiner påvisade i nämnda föredrag att många människor i våra dagar inte uppbringar ett riktigt intresse för det andliga. Deras tänkande bestäms av den materiella tillvaron. Således blir inte heller deras vilja innerst inne berörd av en medvetet uppfattad ordning i andligt avseende. Människorna vet i själva verket inte vad de vill. De är för det mesta missnöjda med sin livssituation. Detta missnöje har verkningar ända in i blodet. Rudolf Steiner talar om en "förtjockning" av blodet förorsakad av att det andliga inte beaktas. Uttrycket "förtjockning" hänför sig till imaginationen av det eteriska, men kan ofta konstateras ända in i det fysiska. I det "tjocka" blodet hämmas människans vilja, som inte kan utvecklas enligt sin andliga bestämmelse och kan bryta fram kaotiskt, liksom vulkaniskt, under en tjock lavamassa.

Cigaretterna får visserligen bättre i gång cirkulationen men har inget inflytande på själva blodet. Följderna av att människan uteslutande är inriktad på den materiella världen döljs kanske ett ögonblick av den blå cigarettröken men kan blott verkligt övervinnas av en andlig strävan. Därför är det

farligt att av cigaretterna låta sig förespeglas en effekt som endast måste framkallas av det fria jaget.

Varje andligt överksam människa har naturligtvis inte en för långsam pulsfrekvens. Människobilden har många skikt, som vi måste förstå, och omvärldens inflytanden är av många slag. Schematiska grupperingar uppvisar ensidigheter. Således måste man också förstå att tidens hets och det för snabba livstempot hos många människor åstadkommer för hastiga pulslag, trots att de är andligt överksamma, och att därmed förhållandet mellan puls och andning har en tendens att stiga till ett värde av 4:1. I sådana fall är nikotinet påskyndande verkan ödesdiger för pulsrhythmen. I det nyssnämnda föredraget beskriver Rudolf Steiner detta fenomen hos rökare med motsvarande spänningsläge. Genom att andningsfrekvensen är oförändrad, får blodet inte tillräckligt med syre om det alltför snabbt flyter genom lungorna, och då uppstår en fin, omärklig andnöd. Denna återigen förorsakar en ständig ångestkänsla. Ångesten verkar i sin tur sjukdomsframkallande på hjärtat och andra organ, emedan den förblir omedveten och inte kan behärskas av jaget. Rudolf Steiner säger om detta: "Hos den, som ständigt röker, kvarstannar alltid orsakerna till att han, utan att märka det, är fylld av en viss ångest. Den som för sina kroppsförhållanden får in för mycket nikotin i sin kropp, kommer således att långsamt förstöras. Han förstörs egent-

ligen av olika inre ångesttillstånd som påverkar hjärtat."

Rudolf Steiner talar här ett tydligt språk. Visserligen kan man inte bortse från den inskränkningen, att vad han säger inte gäller generellt, utan blott för vissa "kroppsförhållanden", att alltså nikotinet verkar olika hos olika individer. Också hos den enskilde måste man göra åtskillnader alltefter reaktionsläget, som kan förändras efter en tid.

I detta sammanhang är frågan "Varför röker människan?" inte lika enkel att besvara som då man betraktar problematiken vid en låg puls-andningskvot. Där kan vi förstå att var och en med hjälp av tobak försöker få sin långsamma puls i snabbare takt. Men numera låter sig inte en rationellt grundad anledning till rökning upptäckas ur puls-andningssammanhangen. Vi vill därför rikta vår uppmärksamhet på nikotinet vidare verkningar.

Genom att inhalera nikotin säger rökaren att han blir lugnare och mer avspänd och detta vill man gärna eftersträva vid intellektuella ansträngningar. Hur skall man förstå denna effekt? I sin bok om läkeörter visar W. Pelikan på ett föga känt yttrande av Rudolf Steiner i ett föredrag den 9 januari 1909 i München, när man ställde frågan om nikotinet inflytande. Rudolf Steiner svarade: "Nikotinet verkar på organismen på sådant sätt att den klyver organismens verksamhet. En viss grupp av aktiviteter klyvs, i synnerhet de som

astralkroppen presterar i tjänst hos den fysiska kroppen, så att en del av dem, som annars utövas av hela astralkroppen, endast utövas av en del av astralkroppen* och denna i viss mån blir avlastad." — Rudolf Steiner säger här att vissa funktioner hos astralkroppen "klyvs" genom nikotinet, vilket har till följd att denna som helhet blir avlastad. Vi får alltså anta att enstaka effekter, som t. ex. pulsfrekvensens påskyndande, i viss mån är isolerade följder av tobaken, medan astralkroppen som bärare av det omfattande själsliga området erfar en avspänning.

Men Rudolf Steiner påvisar också i föredraget faran av denna våldsamma inverkan: "Detta (klyvningen av astralkroppen) kan vara harmlös men också av mycket stor betydelse, liksom det måste gälla individuellt. Nikotinet är under alla omständigheter ett utomordentligt farligt njutningsmedel." — En väsentlig fara ligger väl däri, att det blir en vana att klyva astralkroppen och att denna vana slutligen inte längre kan undvaras. Detta förklarar begäret hos den vanemässiga rökaren. Den klassiska vetenskapen står här inför en ogenomtränglig gåta, då man inte med vanliga metoder kan påvisa några fenomen hos den som har begär efter nikotin när man undandrar honom det.

Utom avspänning åstadkommer nikotinet en känsla av avskärmning från yttvärlden och därmed en ökad självkänsla. En bild för detta är en person, inhöljd i rökmoln. Emeller-

tid är rökandet alltid en asocial gest redan därför att andra människor måste andas in den farliga röken.

Att rökaren förorenar luften är inte alls något oväsentligt. Alla rökbeståndsdelar i cigaretten har förmåga att en lång tid hålla sig svävande som flytande, gasformiga eller fasta aerosoler och stannar under flera dagar kvar i kläder, hår och gardiner. Röken från en cigarett genomtränger ett rum på 20 kubikmeter så intensivt, att det enligt arbetshygieniska erfarenheter inte är användbart att andas i. I sådana rum är alltså icke-rökaren tvungen att inandas en nikotin- och tjärdos som per timme motsvarar inhalationen av några cigaretter. Luftbetingelserna i ett nedrökt rum är ohälsosammare än de som förekommer på en starkt trafikerad storstadsgata.

Därutöver korrumperas väsentligt andningens uppgift genom rökningen. Att andas är — utöver den kända fysikaliska funktionen — människans finaste, ovägbare utbyte med världen, den skapar förhållanden från människa till människa. Så säger Rilke i första sonetten i andra delen av *Sonette an Orpheus*: "Andning... ett fullständigt utbytt världsrum för det egna varat." Också Rudolf Steiner yttrar sig på liknande sätt, bl. a. i föredraget den 23 september 1922, *Vom Leben der Seele im Atemprozess*. Detta utbyte blir kännbart stört av rökningen och därmed också de subtila förhållandena mellan människor.

Nikotinet var i gamla tider ett "in-

vigningsgift" hos indianerna. Genom att dricka tobaksvatten försattes adepterna i ett dödsliknande tillstånd. Därvid hade de vissa andliga upplevelser. Indianrasen har en stark tendens att stelna i materien. Det förefaller därför inte underligt att den nya tidens människa förde med sig tillbaka från västern detta folks invigningsgift och fann det passa sitt eget väsen. Visserligen eftersträvar hon med dess hjälp inga invigningsupplevelser — det vore för övrigt inte

möjligt på grund av den moderna människans psykosomatiska struktur — men tobaken har nästan blivit något av "mytersättning" i vår rationellistiska tidsålder.

Även om läkaren för det mesta ser en fiende i tobaken som njutningsgift, så förstår han att högt värdera nikotinet som potentierat läkemedel inom ramen för en antroposofisk medicin. Detta må anmärkas i slutet av denna skiss med en vänligt tacksam tanke på tobaksväxten.

MÄNNISKOBILD OCH PEDAGOGIK

Rudolf Steiners pedagogiska impuls är den av de praktiska sidorna av hans allmänna kulturimpuls, som genom årtiondena blivit mest känd. Många tusen barn i olika delar av världen går nu varje dag i skolan och möter lärare, som vill låta dem möta omvärlden, nuet och det förflutna i en form, som på ett särskilt sätt är anpassad till deras ålder, och deras successivt mognande människosituation. Den bild av människan, som Rudolf Steiner arbetade fram och vars tillämpning på många olika livsområden han utvecklade står bakom dessa lärares strävan. Barnen möter den omedvetet, föräldrar och andra som kommer i kontakt med skolorna genom föräldraaftnar, årshögtidernas fester, konstnärliga föreställningar av olika slag — alla möter de denna människobild på något sätt.

Vi är alla mer inställda på att reagera inför synliga vittnesbörd och påtagliga resultat av mänsklig verksamhet, men vi har ofta svårare att

uppfatta de nyanser som kan göra sig gällande t. ex. genom två lärares olika verksamhet, där den ena utgår från övertygelsen att barnet är ett väsen på väg att ta sin kropp och sina själsliga förmågor endast långsamt i besittning och därför kan bemötas med ett intellektuellt konturerat lärostoff först efter 14-årsåldern, medan den andre utgår från att barnet är ett exemplar av en djurart med tankeförmågan som framstående egenskap, som det gäller att träna och utveckla redan från första skolåret. På grund av denna tendens till ytlighet lägger vi väl märke till att barnen i waldorfskolornas första klasser gör påtagligt vackra och färggranna målningar, men vi blir kanske litet irriterade över hur långsamt det tycks gå framåt i läsning, skrivning och räkning. Men några konturerade frågor om vad som egentligen ligger bakom denna pedagogiska attityd kommer kanske aldrig fram.

I förhållande till antalet utsända inbjudningar och i förhållande till an-

talet föräldrar och intresserade kring skolan, liksom i förhållande till antalet medlemmar i Antroposofiska Sällskapet, var det endast cirka hundra deltagare, som mötte upp till de av Kristofferskolan och Antroposofiska Sällskapet gemensamt ordnade 11 dagarna mellan den 10:e och 26:e oktober. Syftet var att genom föredrag, kurser, samtal och eurytmiföreläsningar ge en inblick i "Rudolf Steiners antroposofi i uppfostrans tjänst".

Arrangemangen var i och för sig lockande med eftermiddagar och kvällar inledda med övningskurser i målning, eurytmi, historia och geometri eller med gemensamma samtal. Efter kvällsmåltid i skolans trivsamma matsal följde föredrag. Tre söndagar med eurytmiföreläsningar fyllde skolans vackra centralhall med en entusiastisk publik. Särskilt den avslutande föreläsningen med gästspel av eurytmister, recitatris och pianist från Goetheanum och med en kvartett ur hovkapellet gav hela konferensen den festliga accent som 50-årsminnet av den första waldorfskolans grundande i Stuttgart i oktober 1919 också kunde motivera.

Må anledningen till det icke så riktiga deltagandet i kurser, samtal och föredrag ha varit vilken som helst, efteråt synes det hela ha varit ett lyckat grepp på en för det antroposofiska arbetet väsentlig frågeställning: hur kan helheten komma fram — pedagogiken som synligt kulturarbete och antroposofin som omfattande idé med en andevetenskapligt konturerad människobild? Övertygande konstnärer på scenen, entusiastiska och erfarna pedagoger som kursledare och föredragshållare, entusiastiska och erfarna medhjälpare från kök till biljettkassa, bidrog faktiskt tillsammans med den för sitt ändamål så utomordentliga skolbyggnaden till upplevelsen av en sådan helhet.

Flera av föredragshållarna med Ru-

dolf Grosse, ordförande för Allmänna Antroposofiska Sällskapet och ledare för den pedagogiska sektionen vid högskolan för andevetenskap, Goetheanum i Dornach, "i spetsen", gav i olika former utomordentligt upplysande och värmande skildringar av just det för Steinerpedagogiken utmärkande, som märks så tydligt utåt — konstens medverkan i skolarbetet under de 7 första åren. Genom upprepning från föredrag till föredrag kunde man inte ta miste: Rudolf Steiners bild av människan — en dynamiskt föränderlig bild från födelsen i cykler om ca 7 år upp genom åren — innebär att barnet mellan tandömsningen och puberteten bör få möta verkligheten i skolan genom en omtyckt lärarauktoritet. Barnets själ, dess tanke, känsla och vilja, befinner sig under grundskoleåldern i övergången mellan det omedvetna småbarnets och den mera medvetna ungdomens utvecklingsstadier — alltså inte bara kroppen utan även själen, vilket gör att denna själ gärna i en halmvedveten kontakt med omgivningen vill låta sig läras att handskas med tingen med hänsyn till deras bildvärde. Att under dessa år få dricka mycket av verklighetens mot fantasin vettande källsprång gör det enligt Rudolf Steiner möjligt för eleverna att sedan med desto större intensitet låta sig utsättas för verklighetens fysiskt-kemiskt-matematiskt-biologiskt-geografiska sidor och fatta dem med ett rörligt tänkande. Och så rustas själen till att också med intensitet låta sig utsättas för det inres labyrinter, anfäktelser och ljusupplevelser.

Våra barn behöver Rudolf Steiners pedagogik liksom vi äldre behöver antroposofi, det kunde man uppfatta under dessa oktoberdagar i Kristofferskolan. Vi vet att den värld vi har åstadkommit måste i framtiden tas om hand av behjärtade människor.

Erik Olof Holmberg

TAL OCH TECKEN

EN FÄNGSLANDE STUDIEKURS

Under hösten 1969 har på Antroposofiska Sällskapet i Stockholm hållits en kurs om talen, ledd av Margret Langen-Riedel. Människans intresse för talen kan förvisso spåras långt tillbaka i tiden. Det förmodas ju, att vårt talsystem har sitt ursprung i det gamla Indien. Räknekonstens utveckling har sedan gått vidare över Persien, Babylonien och det gamla Egypten. Den grekiska matematiken uppvisar en rad lysande namn: Pythagoras, Aristoteles, Euklides, Archimedes. Pythagoras skola var religiöst betonad och hade tal-mystiken som bakgrund. Att lära känna talens kvalitet var matematikens djupaste innehåll. Varje tal hade sin historia och sin egen hemlighet. Talen var inte endast heliga; de var levande kraftcentra.

Under kursen har vart och ett av de enkla talen varit föremål för studium, varvid deras ursprung, symbolik och kulturhistoriska sammanhang skärskådats.

Talet 1 betraktades som det fullkomliga och gudomliga talet. Bilden för ett var cirkeln eller klotet, som betecknade den allomfattande enheten. Den högsta koncentrationen av denna enhet var punkten, som i bild betecknade ett rumsligt intet, en nullitet.

Ur talet ett, det allomfattande, härledde sig egentligen alla andra tal. 2-faldens uppkomst ur enheten uppfattades som en symbol för själva skapelsen. Härvid uppkom polariteten: himmel och jord, dag och natt, man och kvinna, gott och ont. Talet 2 är alltså polaritetens hemlighet och återfinnes i sådana

ord som tvedräkt, tvivel, tvist. Tvåan är i den fysiska världen ett nödvändigt genomgångsstadium. Genom polariteten går vägen till triniteten.

Liksom cirkeln är bilden för talet 1 och den räta linjen spänningen mellan två punkter, bilden för talet 2, så är den liksidiga triangeln bilden för talet 3. Den är också sedan gammalt symbolen för den 3-enige Guden. Tre voro även nornorna i den germanska mytologien.

Trehörningen bildar den första ytan och har därigenom uppnått något rumsligt, det 3-dimensionella. Pythagoréerna nådde en höjdpunkt i sin geometri, då de ur de liksidiga trianglarna byggde upp de regelbundna kropparna: tetraedern, oktaedern och ikosaedern.

Steget från 3 till 4 är ett steg från det gudomliga till det jordiska. Vi träder nu in i den förstelnade, rumsliga världen. Den objektiva bilden för talet 4 är den räta vinkeln, som i sig innehåller de polära fysikaliska krafterna på jorden, den lodräta och den vågräta, människans och djurens princip. Fyrfaldigheten återkommer i en rad olika sammanhang: de 4 elementen, de 4 vädersstrecken, de 4 naturrikena, de 4 temperamenten.

De stora efteratlantiska kulturepokerna avspeglar sig i talens tecken.

Den urindiska epoken behärskas av urenhetens princip. Den persiska epoken går i dualitetens tecken. Den egyptisk-babyloniska behärskas av 3-falden (pyramiderna). Den grekisk-romerska går i tecknet av talet 4 (templet). På samma sätt karaktäriseras vår nuva-

rande kulturepok av talet 5, som även kallas människans tal. 5 representerar det o-delbara, det in-dividuela, kvint-essensen. 5 är sålunda individualitetens tal, det irrationellas tal och det levandes tal. Det objektiva tecknet för 5 är pentagrammet, som spelat en så betydelsefull roll i mysteriesammanhang. Ur pentagrammet erhålles även gyllene snittet, som representerar de harmoniska relationerna, bl. a. i människokroppen.

Talet 6 räknades av grekerna som det fullkomliga talet. Det är uttryck för en harmoni, som inget annat tal har. Talet 6 tar avsked från rummet, kan ej bilda kroppar, men har kvar en ytbildande kraft. Den regelbundna 6-hörningen är den objektiva bilden för 6. Hexagrammet uppträder överallt i naturen där rumsharmoni råder: honungskakorna, snökristallerna, kvartskristaller, insekternas facettögon. Liljan är en sann bild av 6-talet liksom rosen manifesterar 5-talet.

Övergången till 7-talet betecknar ett rumsövertvinnande, enär 7-talet ej har någon rumsbildande kraft och ej heller kan bilda enhetliga ytor. 7-talet går i stället in på tidens element. Vi har 7 skapelsedagar, 7 veckodagar, 7-talet i musiken. Vi har människans utveckling i 7-årsperioder. Och i den kristna talsymboliken möter vi gång på gång talet 7. (7 sakrament, 7 Kristus-under, o. s. v.)

Under kursen ha de övriga talen t. o. m. 12 ingående studerats. De gamla problemen om vinkelns tredelning och cirkelns kvadratur ha likaså behandlats. Stor omsorg har ägnats åt de mångfaldiga geometriska konstruktionerna, som för deltagarna öppnat nya perspektiv för de olika talens väsen och hemligheter. I allt en intressant och stimulerande kurs, som vidgat vår syn på de tal och siffror, som vi dagligen umgås med.

Erik Grundgård

GIVANDE STUDIEDAGAR

I veckohelgen kring första advent hade studiegruppen i Katrineholm inbjudit studiegrupperna i Motala, Linköping och Eskilstuna till kretsmöte i Konsthuset.

Många hade tagit med sig intresserade vänner, så vi var omkring femtio personer som lyssnade till Rut Nilssons inledningsföredrag: "Vad är antroposofi?" Hon valde att uppehålla sig vid människans tre första sjuårsperioder och vid hur upplevelserna under barna- och ungdomsåren inverkar i senare åldrar.

Under den fina stämning, som rådde vid den efterföljande tesupén, märktes bland nykomlingarna ett påfallande intresse för att tränga vidare in i ämnet.

Arne Klingborg visade i sitt inspirende föredrag på konsten som utvägen ur den kulturella bankrutt vi står mitt uppe i. Genom att balansera mellan det alltför lagbundna och det alltför upplösande sinnliga kan människan återfå sitt värde.

För många av oss blev målningsövningarna, som följde, första mötet med ett nytt sätt att uppleva färger. — Inför en utvidgad skara talade Arne Klingborg på söndagen om färgernas väsen och vi fick en introduktion i Goethes färglära, som även några nuntida forskare tagit upp.

De innehållsrika och stimulerande kursdagarna avslutades med ytterligare målningsövningar.

Bengt Svensson

GOETHE'S SAGA I FÄRG

Målningsövningar 9 onsd. kl. 16.30 med Sonja Bernadotte

Från studier av Goethes färgkrets utvecklas bilder i anknytning till Goethes saga om den gröna ormen och den sköna liljan.

Kursen börjar den 21 jan. och avslutas den 18 mars.

Kursavgift: kr 45:—.

Anmälan till Gertrud Klingborg, tisd., onsd., torsd., fred. kl.

15.00—18.00. Tel. 60 44 91. Övriga tider tel. 0755/501 86.

Lokal: Stockholms Eurytmiskola, Grev Turegatan 18.

SKOLAN FÖR RECITATION OCH DEKLAMATION samt sköna vetenskaper

Vårterminen börjar måndagen den 12 januari.

Fackkurser, tillgängliga för allmänheten:

Måndagar kl. 14.30	Geometri, Formernas språk. Margaret Langen-Riedel
Måndagar kl. 20	Introduktion i antroposofi. Studiearbete kring temat Rein-karnation och karma. Dr Hans Mändl
Tisdagar kl. 13	Studium av Rudolf Steiners mysteriedrama Die Prüfung der Seele (på tyska) Margaret Langen Riedel
Onsdagar kl. 14.30	Studium av Rudolf Steiners verk Frihetens filosofi
Torsdagar kl. 14.30	Målning. Ottora Douglas
Fredagar kl. 14.30	Eurytmi. Britt Virke
Lördagar kl. 11	Målning. Ottora Douglas

Lokal: Antroposofiska Sällskapet, Rådmansgatan 14.

Kursavgifter per månad: Eurytmi, 25 kr; Målning, 20 kr; Övriga kurser, 10 kr.

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPET

Stockholm, Rådmanngatan 14 — om ej annan lokal anges.

OFFENTLIGT

Tisdag 27 januari kl. 19.30 Inledning till en serie tisdagskvällar enligt särskilt program som utsändes senare.

Kursverksamhet

Introduktion i antroposofi under ledning av **Dr Hans Mändl**: Studier i den andliga utvecklingsvägen. Måndagar kl. 20.00 med början 12 jan.

Studium i anslutning till Rudolf Steiners föredrag "Själslivets metamorfoser."

Varannan tisdag kl. 17.15 med början tisdagen den 3 februari. Lokal: Eurytmistudion, Grev Turegatan 18. Erik Olof Holmberg.

Öppna onsdagskvällar — studier och samtal. Kl. 20.00 med början den 14 januari. C. G. Berglund, Ivar Heckscher.

Beträffande program för Göteborg, Eskilstuna, Järna, Katrineholm, Linköping, Motala, Norrköping, samt särskilda program för medlemmar, hänvisas till de programblad som kommer att utsändas genom Antroposofiska Sällskapet.

Antroposofiska Sällskapet, Stockholm, Rådmanngatan 14, telefon: 08/21 11 81. Sekretariat, bibliotek, läsrum, bokförsäljning. Öppet vardagar utom lördagar kl. 11.00—17.00.

Presentkort på Antropos

tillhandahålles på Antroposofiska Sällskapets Sekretariat i Stockholm

Provprenumeration 6 häften jan.—juni kr 15:—

EURYTMKURSER

Måndagar fr. o. m. 19 jan. kl. 18.30 och 19.45. Föreläsningkurs och nybörjarkurs. Lokal: Grevturegatan 18. Fredagar fr. o. m.

16 jan. kl. 14.30 Rådmanngatan 14.

Anmälan till Britt Virke, tel. 30 97 53.

Rune L. Hansen

Weleda Björkelixir

stimulerar och uppfriskar hela organismen

Weleda Finnbär elixir

stärkande, vitaminrik. Lämplig som bordsdryck

Weleda Massage- och hudfunktionsolja

till den dagliga hud- och kroppsvården efter tvättning, bad, dusch och för allmän idrott

Weleda Vegetabilandkräm

utan slipmedel, välgörande för slemhinnor och tandkött

Weleda har ett 70-tal produkter inom det kosmetiska och dietetiska området, samtliga utan syntetiska ämnen, färgämnen eller konserveringsmedel.

Weleda-produkterna säljes i hälsokostaffärerna eller direkt från

SVENSKA WELEDA AB. Järna

Tel.: (0755) 705 08, 705 66

MÄSTERS GRÖNSAKSBOD

VET NI att **Mästers Grönsaksbod** även fungerar som **HEMKÖP**, det gör den nämligen och har dessutom **fullt sortiment** på alla **hälsokostvaror** för att nu inte tala om alla biodynamiska grönsaker från egna odlingar. Saltå och Weledaprodukter icke att förglömma. **VÄLKOMMEN** med en beställning. Lennartsnäs trädgård, Kungsängen, tel. 0758/520 49, el. **MÄSTERS GRÖNSAKSBOD**, Gunnar Melander, Östermalms Saluhall. tel. 63 79 68.